

Климко (скорочено)

Григій Тютюнник

I

Климко прокинувся від холодної роси, що впала йому на босі ноги, глянув на шлях і підбадьорив себе — збіжить він з гори й зігріється. Вдалині рожевіли крейдяні гори, а десь між них — місто Слов'янськ, біля якого солі — бери скільки хочеш. А за склянку солі можна було наміняти харчів.

Климко, після того як посиротів, жив удвох із дядьком Кирилом, машиністом великого паровоза. Дядько приходив зі зміни, питав, як тут його помічник, чи не боявся вночі. Климко охоче прибирав воду за дядьком, насипав йому гарячої запашної юшки, хвалився своїми чепурними зошитами й очікував традиційного гостинця, якого той ніколи не забував привезти з поїздки. Одного разу дядьків паровоз не повернувся із рейсу — в нього влучила бомба. Загинули машиніст і його помічник. Климко залишився сам.

II

Климко йшов уже восьму добу. Їхню станцію і барак розбомбили німецькі літаки, хлопець залишився з тим, у чому був.

Сонце пригрівало в спину, а земля була холодна, підошви босих ніг пробилися як дерев'яні. Хотілося їсти — останній сухар, даний аптекарем Бочонком, був з'їдений ще вчора вранці. Климко побачив город, де щойно вибрали картоплю, димок від згасаючого багаття. У розворушених ямках хлопчик знайшов кілька картоплин і підкріпився ними.

Ноги відмовлялися йти, особливо після ночівлі. Климко бив їх із відчаю, а потім почав розтирати легенько й перші кілометри йти потихеньку.

III

Коли згоріла станція, Климко знайшов собі притулок у шахтній ваговій. Він переніс із погребя те, що вціліло — картоплю, два кусники старого сала й кілька цибулин. Спочатку було холодно й незатишно, докучали щури. Потім Зульфат, товариш Климка, вигнав нахабних звірят димом, допоміг облаштувати кімнату. Тепер тут часто збиралося шкільне хлоп'яче товариство, дивилося на розжарілу пічку-буржуйку, прислухалося до гуркоту нічного бою і мріяло почувати себе на Робінзоновому острові.

Якось після короткого бою на станцію прийшли італійці. Грабували людей, забираючи їжу, одяг, стріляючи курей. У висілку почався голод. Люди міняли на базарі навіть коштовності на будь-який харч.

Якось Климко та Зульфат зайшли й собі на базар. Там якийсь бородатий дядько з села обмінював продукти на дорогі речі. Зверхньо й грубо вибирав, що йому сподобалося. Люди ремствували, але робити було нічого.

Раптом хлопці побачили свою вчительку Наталю Миколаївну. Вона стояла оддалік

із немовлям, тримаючи в руках рожеву сукню, яку вдягала лише на свята. Бородань побачив плаття, захотів його взяти, але вчителька сказала, що йому вона нізащо не проміняє. Бородань презирливо про неї висловився, а Зульфат не витримав і пошпурив у нього каменюку.

Хлопці запропонували Наталі Миколаївні жити у них, адже її квартиру розгромили окупанти. Вони перенесли речі вчительки, а Зульфат роздобув колиску для малої Олі.

Увечері прийшов до вагової дідусь Зульфата, приніс торбинку сухарів, подивився, як учителька поїть дитину чаєм, і сказав, що так не годиться, треба молока.

Климко подумав, що запасів харчів на зиму їм усім не вистачить, необхідно йти у Слов'янськ по сіль, щоб було що міняти. Зульфат хотів із ним, але хлопець не дозволив, адже треба було комусь допомагати Наталі Миколаївні, та й дідусь його не пустить, а от він — сам собі господар.

IV

Климко пішов у місті за людьми, які рухалися в одному напрямі — на базар. Скраю стояла дівчина, продаючи гарну темно-вишневу у квітках хустку. Хлопчик зупинився біля неї, а вона злякалася, подумала, що він злодій. Дядько, що сидів просто на землі й торгував саморобними тапочками, теж обізвався до дівчини й сказав, що так вона нічого не продасть, хай поставить біля нього тачку і йде між ряди. Раптом почалася облава. Ловили дівчат і хлопців для відправки на роботу в Німеччину. Поліцаї причепилися до дівчини, але за неї заступилися безногий дядько й Климко.

Дівчина була дуже вдячна, запросила хлопчика із собою, бути їй за брата, безногий швець подарував килимові тапочки й виміняв для нього солі. Потім умовив молодицю, щоб вона дала Климкові ще солі, яка була у неї вдома.

V

Коли Климко отямився, то побачив себе у ліжку. Почав згадувати, що застудився в дорозі, що пішов із тіткою Мариною по сіль до неї додому. Виявляється, що він був у гарячці, без пам'яті цілих три ні. Тітка його нагодувала, пішла по молоко для нього.

Климко ледь піднявся, але вирішив зробити щось добре для гостинної жінки. Підмів доріжку, повисмикував бур'ян. Коли тітка Марина принесла в глечик молока, він надпив трохи, потім долив води — щоб більше було, бо хотів узяти з собою в дорогу. Тітка пожаліла його, запропонувала зостатися в неї назавжди, але хлопець наполягав — йому треба додому, його чекають.

Тітка Марина й один знайомий залізничник допомогли Климкові сісти в товарний вагон поїзда, який їхав через його станцію. Там було вже кілька донбасівців. Прокинувся хлопець від гуркоту. На дверях стояв німець. Він звелів виходити, а при виході бив усіх ногою. Климко випав із вагона, зчухравши груди й коліно. Це було Дебальцево, станція за шістдесят кілометрів від їхньої.

VI

Другого дня Климко підходив до своєї станції. У нього був мішок із сіллю, харчами, навіть пляшечка молока, яка дивом не розбилася при падінні.

Раптом у висілку почувся постріл. Від переїзду біг якийсь чоловік — босий, у

солдатському галіфе. За ним — двоє в чорному. Пролунала автоматна черга. Климко ойкнув і впав. З пробитого мішка потекла на дорогу сіль.

Критика, коментарі до твору, пояснення (стисло):

У тяжкий воєнний час хлопчик Климко залишився сиротою. Але він знайшов сили не лише влаштувати своє життя, а й допомагати іншим. Як дорослий, узяв на себе відповідальність за вчительку та її маленьку доньку. Заради їхнього порятунку від голоду він подолав сотні кілометрів пішки босим, постійно наражаючись на небезпеку. Добрі люди пропонували залишитися в них, але Климко знав, що його чекають, на нього сподіваються. І виконав свій обов'язок до кінця. Повість учить добру, чуйності, людяності, вмінню долати життєві труднощі.